

Stanisław Czaja, Agnieszka Becla

PODSTAWOWE PROBLEMY ROZWOJU INNOWACYJNOŚCI MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE NA PRZEŁOMIE XX I XXI STULECIA

1. Uwagi wstępne.

Badania nad rolą nauki i techniki we wzroście i w rozwoju ekonomicznym

Prowadzone od połowy XX stulecia badania nad wzrostem gospodarczym i rozwojem społeczno-ekonomicznym¹ dość jednoznacznie dowodzą tezy o rosnącej roli postępu naukowo-technicznego w tego typu procesach. Z jednej strony, poczynawszy od teorii rozwoju gospodarczego J. Schumpetera, podkreśla się związek między przedsiębiorczością i innowacyjnością². Są one coraz częściej traktowane łącznie, jako dwa wymiary jednego procesu. Z drugiej strony rozwinęły się ekonometryczno-modelowe badania nad wpływem ucieleśnionego postępu technicznego na wzrost gospodarczy. Wypracowano w tym zakresie wiele interesujących modeli opartych na funkcji produkcji, zwłaszcza funkcji klasy Cobba-Douglasa³. Po trzecie od prób podjętych przez J. Tinbergena rozwinęły się badania nad rolą postępu nieucieleśnionego we wzroście gospodarczym, które pozwoliły uwzględnić dodatkowe czynniki, w tym o pozagospodarczym charakterze. Szczególne znaczenie miały tu endogeniczna teoria wzrostu gospodarczego oraz badania nad kapitałem ludzkim i kapitałem społecznym. Te empiryczno-modelowe badania wsparły studia historyczne zainicjowane przez E. Denisona i S. Kuznetza, które również pokazały rosnącą w drugiej połowie wieku XX rolę innowacyjności wyrażonej nauką, techniką i zastosowaniami ich efektów w praktyce gospodarczej.

¹ Nie poruszamy tutaj problemu rozróżnienia kategorii wzrostu gospodarczego i rozwoju społeczno-ekonomicznego. W literaturze spotykamy dwa stanowiska. Pierwsze nie rozróżnia tych dwóch pojęć, traktując je jako synonimy. Drugie wprowadza istotne rozróżnienia w tym zakresie. Por. [Becla i in. 2002, rozdział 17].

² Problematyka ta jest szeroko przedstawiona w pracy [Mikosik 1993].

³ Szerzej na ten temat: [Fiedor 1986].

Na podstawie zaprezentowanych badań można sformułować tezę, że siła danej gospodarki jest bezpośrednio związana z liczbą, efektywnością funkcjonowania i innowacyjnością krajowych podmiotów gospodarczych, w tym również małych i średnich przedsiębiorstw.

Liczba podmiotów gospodarczych jest wskaźnikiem aktywności gospodarczej danego społeczeństwa. Globalna wielkość tego wskaźnika jest oczywiście bezpośrednio skorelowana z wielkością (liczebnością) danego społeczeństwa. Lepszym wskaźnikiem jest miara liczby podmiotów gospodarczych w stosunku do liczby mieszkańców. Problemami tymi zajmuje się demografia biznesu, badająca wielkość populacji przedsiębiorstw, w tym w przeliczeniu *per capita*, jej strukturę według wielkości podmiotów i rodzajów działalności, dynamikę populacji i średnią wielkość przedsiębiorstwa. Ważnymi wskaźnikami są tu również stopa narodzin, zgonów i przeżycia podmiotów. Dostarczają one wielu bardzo interesujących informacji o sposobach funkcjonowania gospodarki i przedsiębiorstw.

Efektywność działania podmiotów gospodarczych wiąże się nie tylko z wysokością osiąganych zysków i rentownością funkcjonowania danego podmiotu oraz poszczególnych przedsięwzięć. Dotyczy także pozycji rynkowej danego podmiotu (przedsiębiorstwa) oraz trwałości (czasu) jego działania.

Celem niniejszego opracowania jest krótka prezentacja etapów rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce oraz wstępna weryfikacja tezy, że małe i średnie przedsiębiorstwa nie odgrywają w gospodarce polskiej tak znaczącej roli w kreacji innowacyjności, jak tego typu podmioty w innych gospodarkach. Ocenie podlegać będzie również polityka naukowa państwa polskiego.

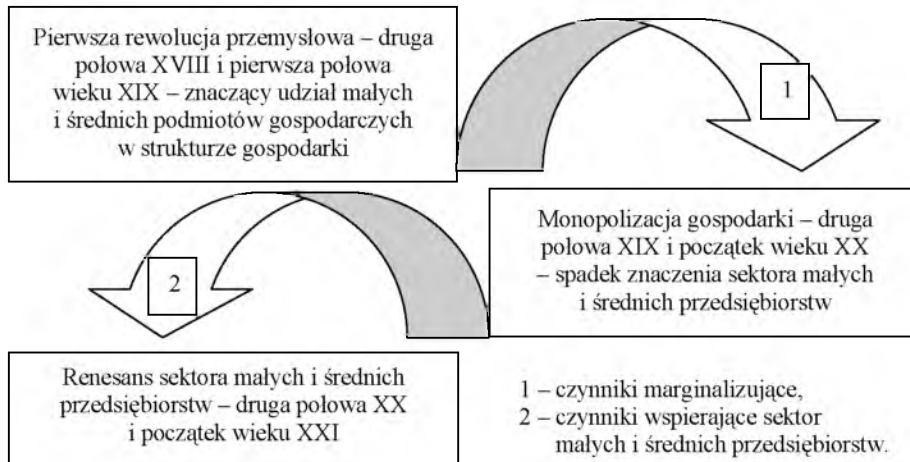
2. Czynniki determinujące rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw we współczesnej gospodarce

Sektor małych i średnich przedsiębiorstw rozwijał się w ostatnich dwóch stuleciach w dość złożony sposób. Pierwsza rewolucja przemysłowa przyniosła wzrost liczby małych i średnich przedsiębiorstw w poszczególnych gospodarkach. Na przełomie XIX i początku XX stulecia obserwowano natomiast wzrost znaczenia czynników, które marginalizowały ten sektor⁴.

Marginalizacja ta polegała m.in. na osłabieniu roli przedsiębiorczości jako czynnika rozwoju gospodarczego, co związane było ze spadkiem znaczenia przedsiębiorcy i przejęciem jego funkcji przez menedżera. W efekcie zmniejszała się liczba takich podmiotów gospodarczych i słabła ich rola w tworzeniu produktu narodowego. Podstawowa część pracowników zatrudniona była w dużych i wielkich firmach, w których wprowadzano również podstawowe innowacje i rozwijano postęp

⁴ Problemy te omawia szeroko P. Dominiak w pracy: [Dominiak 2005, rozdz. 2-3].

naukowo-techniczny. W efekcie tych procesów w rozwiniętych gospodarkach kapitalistycznych oraz w gospodarkach centralnie sterowanych ukształtowała się struktura, w ramach której małe i średnie przedsiębiorstwa albo nie istniały, albo odgrywały znacznie mniejszą rolę niż duże i wielkie podmioty gospodarcze, często o międzynarodowym czy wręcz globalnym charakterze⁵.

Rys. 1. Etapy rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce

Źródło: opracowanie własne na podstawie literatury.

Do podstawowych czynników wpływających na marginalizację sektora małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce zalicza się w literaturze przedmiotu⁶:

1) czynniki mikroekonomiczne o charakterze podażowym, a zwłaszcza postęp techniczny, rozwój nowych form organizacji produkcji i zarządzania oraz zmiany w relacjach własność a władza,

2) czynniki popytowe związane z upowszechnieniem się masowości konsumpcji i homogenizacją potrzeb odbiorców,

3) czynniki związane z rynkiem i konkurencją rynkową, a zwłaszcza możliwości ekspansji na nowe rynki oraz charakter przewagi konkurencyjnej i sposoby jej uzyskiwania,

4) teoria ekonomii i dominujące w niej koncepcje teoretyczne oceniające i analizujące rolę różnych podmiotów gospodarczych we wzroście ekonomicznym,

5) charakter realizowanej polityki ekonomicznej państwa,

⁵ Bardzo interesująco przedstawił te problemy J.K. Galbraith w swojej słynnej trylogii składającej się z następujących książek: „American Capitalism” (1952 r.), „The Affluent Society” (1958 r.) oraz „The New Industrial State” (1967 r.).

⁶ Najszerszej przedstawia tę problematykę P. Dominiak w rozdziale drugim pracy: [Dominiak 2005].

6) czynniki związane z rynkiem pracy i systemem edukacyjnym, wpływające na konkurencyjność względem siebie pracy najemnej i działalności na własny rachunek,

7) inne czynniki, głównie trendy w kształtowaniu się kosztów transakcyjnych oraz zmiany strukturalne w gospodarce światowej i rozszerzanie się procesu globalizacji.

Sytuacja uległa zmianie od lat siedemdziesiątych XX w., czyli czasu tzw. drugiej rewolucji przemysłowej. Pojawiły się wówczas determinanty, które zmieniły warunki rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. Jak zauważa P. Dominiak, można od tego czasu mówić o „renesansie sektora MŚP”. Do najważniejszych czynników o tym charakterze zaliczyć można⁷:

1) postęp techniczny, a zwłaszcza rozwój technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych, rozwój automatyzacji i robotyzacji redukujący liczbę miejsc pracy w tradycyjnym wielkozakładowym przemyśle, upowszechnienie się maszyn sterowanych numerycznie czy rozwój biotechnologii,

2) stagflacja, która zmieniła sposób widzenia polityki ekonomicznej państwa i ocenę roli małych i średnich przedsiębiorstw w teorii ekonomii,

3) dywersyfikacja popytu,

4) rozwój gospodarczy, a przede wszystkim rozwój sektora usług szczególnie „przyjaznego” małym i średnim przedsiębiorstwom, zmiany preferencji pracowników, wzrost zamożności ludności oraz paradoksy globalizacji związane z likwidacją wielu barier utrudniających funkcjonowanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

W efekcie oddziaływania tych czynników obserwujemy procesy wzrostu liczby małych i średnich przedsiębiorstw, co powoduje spadek średniej wielkości przedsiębiorstwa. Sektor ten tworzy coraz bardziej znaczącą część produktu narodowego oraz generuje większość miejsc pracy. Otwarte pozostaje natomiast pytanie, na ile rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw przekłada się na procesy innowacyjności w gospodarce?

3. Innowacyjność polskiej gospodarki oraz małych i średnich przedsiębiorstw

Ocenę roli małych i średnich przedsiębiorstw w tworzeniu innowacyjności w gospodarce polskiej należy rozpocząć od bardziej ogólnej oceny innowacyjności całej gospodarki Polski na tle innych rozwiniętych państw świata. Za przykładowe wskaźniki w tym zakresie uznać można:

⁷ Czynniki te również szeroko prezentuje P. Dominiak we wspomnianej już pracy: [Dominiak 2005].

- 1) wielkość nakładów na badania naukowe i wdrożeniowe w gospodarce polskiej w relacji do produktu narodowego brutto,
- 2) liczbę wynalazków i wzorów użytkowych zgłaszanych w urzędach patentowych,
- 3) bilans płatniczy w dziedzinie wymiany nośników postępu technicznego,
- 4) zbiorowy wskaźnik innowacyjności (SII).

Gospodarka polska oraz krajowy sektor publiczny należą do najgorzej wspierających badania naukowe i wdrożeniowe spośród wszystkich państw Unii Europejskiej⁸. W tabeli 1 przedstawiono kształtowanie się nakładów na działalność badawczą i rozwojową oraz ich relację do produktu krajowego brutto (GERD/PKB) w latach 1995-2004.

Tabela 1. Nakłady na działalność badawczą i rozwojową oraz ich relacja do produktu krajowego brutto w latach 1995-2004 w gospodarce polskiej (ceny bieżące)

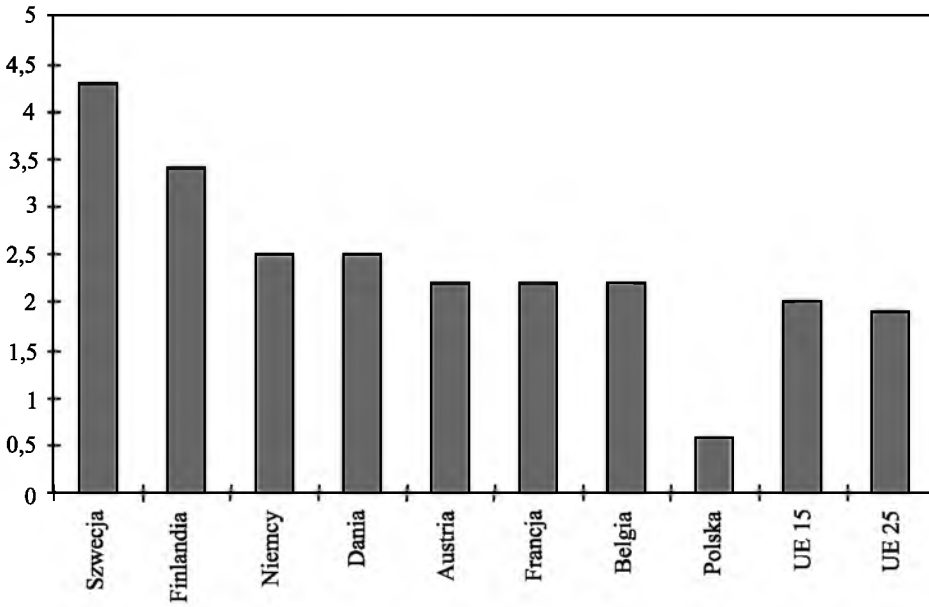
Rok	Wydatki na działalność badawczą i rozwojową (mln zł)	Relacja wydatków B+R do PKB (%)
1995	1834,8	0,65
2000	3981,5	0,66
2001	3894,5	0,64
2002	3779,7	0,58
2003	3897,1	0,56
2004	4134,8	0,58

Źródło: [Raport... 2004].

Globalne wydatki na działalność badawczą i rozwojową w latach 1995-2004 liczone w cenach bieżących charakteryzowały się niewielkim tempem wzrostu (22,5% rocznie), co po uwzględnieniu dość wysokiego tempa inflacji w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych wieku XX oznaczało tendencję do ich stabilizacji w cenach stałych. Od roku 2001 roczne tempo zmian wydatków na działalność badawczą i rozwojową wynosiło odpowiednio: -2,2, -3,0, 3,1 oraz 6,1%.

Relacja pomiędzy wydatkami na działalność badawczą i rozwojową a produktem krajowym brutto kształtowała się w badanym okresie na poziomie, który był jednym z najniższych w Europie, z tendencją do spadku w końcu lat dziewięćdziesiątych i stabilizacji na poziomie 0,56-0,58% na początku XXI stulecia. Dla porównania: w roku 2003, gdy w Polsce wskaźnik ten osiągnął poziom 0,56%, w innych krajach Unii Europejskiej kształtował się on na poziomie od 0,6% w Grecji do 4,3% w Szwecji (rys. 2).

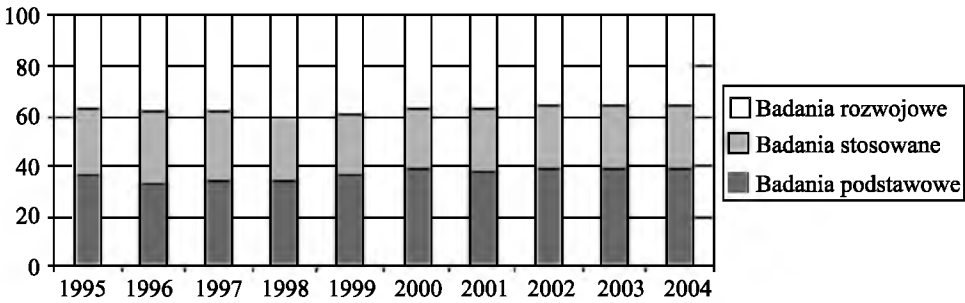
⁸ Autorzy Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013 uznali brak możliwości osiągnięcia w roku 2008 relacji wydatków na badania i rozwój do produktu krajowego brutto na poziomie 1,5%. Państwa Unii Europejskiej przyjęły założenie, że wskaźnik ten powinien do roku 2012 wzrosnąć do poziomu 3%.

Rys. 2. Relacja wydatków na działalność badawczą i rozwojową do produktu krajowego brutto w krajach Unii Europejskiej w roku 2003 (w %)

Źródło: [Facing... 2004, s. 48].

W strukturze wydatków w badanym okresie obserwowano po początkowym spadku (1995-1998) wzrost udziału wydatków na badania podstawowe, przy jednoczesnej odwrotnej tendencji dotyczącej wydatków na prace rozwojowe (rys. 3).

Rys. 3. Struktura nakładów bieżących na działalność badawczą i rozwojową według rodzajów badań w latach 1995-2004 (w %)

Źródło: opracowanie na podstawie: [Raport... 2004].

Niewielkie nakłady na działalność badawczo-rozwojową są silnie skorelowane w Polsce z malejącą liczbą wynalazków i wzorów użytkowych zgłaszanych w Urzędzie Patentowym RP oraz Europejskim Biurze Patentowym. Wskaźnik zgłoszeń

patentowych wynoszący 2,7 zgłoszenia/1 milion mieszkańców jest niezwykle niski w porównaniu ze średnią dawnej Unii Europejskiej, równą 158,5 zgłoszenia/1 milion mieszkańców, i wręcz dramatycznie niski w stosunku do przodujących krajów – skandynawskich, Beneluxu, Niemiec, Francji czy Austrii. Sytuuje on Polskę na 24 pozycji wśród państw Unii Europejskiej (przed Litwą).

W efekcie tych tendencji polskie podmioty gospodarcze muszą korzystać z zagranicznej myśli techniczno-technologicznej (tab. 2) pochodzącej z bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Są one dostarczycielem relatywnie nowych rozwiązań technicznych i organizacyjnych. Podmioty realizujące bezpośrednie inwestycje zagraniczne nie stosują natomiast rozwiązań polegających na tworzeniu w Polsce zaplecza naukowo-badawczego, nawet w przypadku inwestycji typu *green fields*. Jeżeli bezpośrednia inwestycja zagraniczna łączy się z przejściem istniejącego w Polsce majątku trwałego, to powszechnie stosowana jest przy tym praktyka likwidacji zaplecza naukowo-badawczego przejmowanych podmiotów gospodarczych.

Tabela 2. Bilans płatniczy wybranych państw w dziedzinie wymiany nośników postępu technicznego*

Kraje	W milionach dolarów			Jako % PKB	
	1999	2001	2002	1999	2001
Unia Europejska	-10 112,1	-4 641,5	b.d.	-0,13	-0,06
Francja	-533,6	501,1	b.d.	-0,04	0,04
Hiszpania	-834,5	-835,3	b.d.	-0,14	-0,14
Irlandia	-8 292,3	-8 423,3	b.d.	-8,87	-8,15
Niemcy	-3 705,3	-6 710,5	-5,539,0	-0,18	-0,36
Polska	-539,2	-677,4	b.d.	-0,35	-0,43
Portugalia	-498,1	-307,8	-308,0	-0,44	-0,28
Węgry	-287,6	-287,6	b.d.	-0,59	-0,60
Wielka Brytania	2 908,9	8 513,0	b.d.	0,21	0,60
Włochy	-868,3	-756,2	-15,0	-0,07	-0,07
USA	23 192,0	16 359,0	24 884,0	0,25	0,22
Japonia	4 832,9	5 702,8	b.d.	0,11	0,12

* Wymiana handlowa z zakresu osiągnięć naukowo-technicznych, praw własności patentów, licencji i znaków towarowych oraz usług technicznych.

Źródło: opracowanie na podstawie danych OECD [<http://www.oecd...>].

Dane przedstawione w tab. 2 obejmują wartość szeroko rozumianej wymiany handlowej z zakresu osiągnięć naukowo-technicznych, praw własności patentów, licencji i znaków towarowych oraz usług technicznych. Wskazują one wyraźnie, że największe korzyści finansowe z wymiany myśli naukowo-technicznej osiągają przedsiębiorstwa amerykańskie, japońskie i brytyjskie. W krajach tych odnotowuje się wyraźnie dodatnie saldo takiej wymiany. Irlandia jest krajem najbardziej uzależnionym (w sensie finansowym i relacji do produktu krajowego brutto) od zagranicznej myśli technicznej. Wysokie wskaźniki osiąga również Polska, której deficyt płatniczy w tej dziedzinie rósł do poziomu prawie 700 mln dolarów i relacji do

produktu krajowego brutto na poziomie 0,43%. Deficyt ten w przypadku Polski nie oznacza ani bardzo dużego napływu nowoczesnej myśli naukowo-technicznej do kraju, ani znaczącego eksportu takiej myśli za granicę. Jeżeli porównamy te liczby z rozmiarami bezpośrednich inwestycji zagranicznych napływających w tych latach do Polski, to możemy stwierdzić, że znaczna ich część nie oznacza zbyt dużej zmiany jakościowej w zakresie rozwiązań techniczno-organizacyjnych.

Bardzo dobrym wskaźnikiem oddającym poziom innowacyjności danej gospodarki jest zbiorowy wskaźnik innowacyjności (SII – *summary innovation index*). Liczony jest on jako średnia ważona od 12 do 22 wskaźników cząstkowych z czterech głównych obszarów: (1) zasobów ludzkich, (2) kreowania wiedzy, (3) wdrażania wiedzy i (4) ekonomiczno-finansowych aspektów innowacyjności. W zakresie tego wskaźnika Polska również ustępuje prawie wszystkim rozwiniętym krajom świata (tab. 3). W najważniejszych pod tym względem krajach wskaźnik zbiorczy SII kształtuje się kilkakrotnie wyżej niż w Polsce, co świadczy o niezwykle dużych opóźnieniach, jakie dzielą gospodarkę polską od tych gospodarek. Opóźnienia te są szczególnie duże w trzech obszarach: tworzenia wiedzy i jej wdrażania oraz wsparcia ekonomiczno-finansowego dla działalności badawczo-rozwojowej. W efekcie daleko posuniętej niesprawności systemu kreacji innowacji i niedostatecznego wsparcia finansowego dla sektora naukowo-wdrożeniowego gospodarka polska uzależniona jest od zagranicznej myśli naukowo-technicznej i dodatkowo nie zmniejsza odległości dzielącej ją od wysoko rozwiniętych gospodarek europejskich i światowych. W wielu przypadkach odległość ta się powiększa. Pełne członkostwo w Unii Europejskiej stworzyło gospodarce polskiej i tworzącym ją podmiotom szansę pełniejszego uczestniczenia w europejskim systemie kreacji i dyfuzji innowacji⁹. Na ile szanse te zostaną wykorzystane, zależy w znaczącej mierze od kilku czynników, takich jak:

- 1) sprawność krajowego systemu wsparcia tworzenia i upowszechniania innowacji,
- 2) innowacyjności polskich podmiotów gospodarczych i przedsiębiorców,
- 3) umiejętności wchłaniania innowacji zagranicznych i unijnych środków wspierających europejską politykę naukową i techniczną.

Badania przeprowadzone w Polsce pokazują, że krajowe małe i średnie przedsiębiorstwa należą do najmniej zainteresowanych innowacyjnością i nowinkami technicznymi¹⁰. Polscy przedsiębiorcy nie angażują się w finansowanie działalności badawczo-rozwojowej (B+R). Chętniej naśladują oni istniejące rozwiązania techniczne i technologiczne. W efekcie sektor biznesu finansuje zaledwie 27% (2003 r.) niskich nakładów tego typu. W krajach „starej” Unii Europejskiej odsetek ten wynosi 65%. Wśród głównych przyczyn takiej sytuacji wymienia się:

⁹ Szerzej na ten temat: [Strategia ... 2005].

¹⁰ Wyniki takich badań zawierają prace: [Raport... 2004; Dominiak 2005].

- określone czynniki otoczenia, zwłaszcza tworzące kapitał społeczny;
- słabe przygotowanie polskich przedsiębiorców w zakresie innowacji;
- niedostateczne rozeznanie w realiach gospodarczych;
- brak dostatecznej orientacji w potrzebach rynku.

Tabela 3. Wartość zbiorczego wskaźnika innowacyjności SII w roku 2004 w krajach Unii Europejskiej, krajach kandydujących, USA i Japonii

Państwo	Wartość zbiorczego wskaźnika innowacyjności SII
Japonia	0,77
Szwecja	0,75
Finlandia	0,75
USA	0,70
Niemcy	0,56
Dania	0,54
Wielka Brytania	0,49
Belgia	0,47
Francja	0,46
Holandia	0,45
UE 15	0,44
Irlandia	0,44
Austria	0,39
UE 25	0,37
Estonia	0,34
Słowenia	0,32
Włochy	0,31
Portugalia	0,30
Hiszpania	0,30
Luksemburg	0,29
Bulgaria	0,28
Czechy	0,27
Litwa	0,26
Węgry	0,25
Słowacja	0,24
Grecja	0,20
Łotwa	0,18
Cypr	0,17
Rumunia	0,15
Polska	0,14
Turcja	0,05

Źródło: [European... 2004].

Zachowania przedsiębiorców działających w małych i średnich podmiotach gospodarczych są silnie determinowane czynnikami szeroko rozumianego otoczenia, głównie kulturowymi, tworzącymi kapitał społeczny. Prowadzone badania wykazują, że otoczenie małych i średnich przedsiębiorstw tworzy swoiste schematy

zachowań przedsiębiorców, w tym niepożądanego modelu zawierającego takie cechy, jak¹¹:

- 1) omnipotencja i przekonanie o własnej nieomyślności,
- 2) niechęć do pogłębiania wiedzy i korzystania z jej dorobku,
- 3) dogmatyzm i trwanie przy własnych pomysłach,
- 4) autokratyzm w zarządzaniu przedsiębiorstwem,
- 5) niecierpliwość i brak wytrwałości w działaniach,
- 6) skłonność do negatywnej przedsiębiorczości,
- 7) niechęć i brak zdolności planowania działań i przewidywania ich skutków,
- 8) akceptacja „bylejakości” w działaniach.

Część z tych cech nie sprzyja postawom przedsiębiorczym otwartym na innowacje.

System edukacji nie przygotowuje potencjalnych przedsiębiorców w zakresie wprowadzania innowacji i postaw innowacyjnych. Rzadko śledzą oni literaturę dotyczącą tych kwestii czy biorą udział w szkoleniach lub zgłaszają się do wyspecjalizowanych firm. Są również mało otwarci na sugestie ze strony podwładnych pracowników. Ze względów konkurencyjnych ograniczony jest również przepływ informacji między przedsiębiorcami. Właściciele małych i średnich przedsiębiorstw nie dysponują także dostateczną wiedzą ekonomiczną, która pozwala orientować się w realiach gospodarczych. Potwierdzają to badania prowadzone wśród przedsiębiorców oraz analiza stopy śmiertelności i stopy przetrwania małych i średnich przedsiębiorstw. Wycinkowe badania autora oraz innych analityków pokazują, że w gospodarce polskiej od 40 do 80% nowo powstałych przedsiębiorstw bankrutuje w pierwszych dwóch latach swojego funkcjonowania¹².

Ponadto polscy przedsiębiorcy nie chcą ponosić ryzyka finansowego związanego z działalnością badawczo-rozwojową oraz łatwo rezygnują z przedsięwzięć proinnowacyjnych pod wpływem utrudnień prawno-podatkowych¹³.

4. Zakończenie. Ocena krajowych przedsięwzięć wspierających proinnowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw

W Polsce poszukuje się różnych przedsięwzięć usprawniających ten aspekt aktywności gospodarczej. Dotyczą one zarówno skali zaangażowania krajowych podmiotów gospodarczych, jak i rozwiązań systemowych (tab. 4).

¹¹ Badania takie przeprowadzili autorzy w regionie dolnośląskim oraz w regionie świdnicko-wałbrzyskim w latach 2003-2006. Wyniki badań były częściowo publikowane w pracach: [*Przewodnik...* 2003; *Jak żyć...* 2004; *Unia Europejska...* 2006].

¹² Problemy te omówiono w skróconej wersji w pracy: [*Przewodnik...* 2003, rozdz. 1-3].

¹³ Problem ten omówiono w pracy: [*Putiwnik...* 2003, rozdz. II].

Tabela 4. Proponowane i realizowane przedsięwzięcia usprawniające funkcjonowanie krajowego sektora badawczo-rozwojowego

Rozwiązania systemowe	Rozwiązania podmiotowe (szczegółowe)
1. Zmiany struktury organizacyjno-własnościowej krajowego sektora badawczo-rozwojowego	1. Aktywizacja podmiotów prywatnych w zakresie nakładów na działalność badawczo-rozwojową
2. Zmiany systemu finansowania działalności innowacyjnej przez wprowadzenie kredytu technologicznego i zmiany w systemie podatkowym (Ustawa o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej z dnia 29 lipca 2005 r.)	2. Koncentracja potencjału najlepszych jednostek badawczo-rozwojowych wokół państwowych instytutów badawczych, skupionych na strategicznych obszarach badawczych (jak np. automatyka i robotyka, biotechnologia i farmaceutyki, elektronika i nanotechnologia, materiały kompozytowe itp.)
3. Konsolidacja sektora badawczo-rozwojowego zgodnie z wytycznymi strategii reorganizacji jednostek badawczo-rozwojowych z lipca 2005 r. (Ministerstwo Gospodarki i Pracy)	3. Komercjalizacja tych jednostek, które nie koncentrują się na działalności badawczo-rozwojowej lub nie stosują się do reguł konsolidacji
4. Stworzenie nowego ładu w krajowym sektorze badawczo-rozwojowym	4. Przyznanie jednostkom skomercjalizowanym statusu centrum badawczo-rozwojowego, co zwalnia je z podatku dochodowego od sprzedanych prac badawczo-rozwojowych oraz podatków i opłat w zakresie prowadzonej działalności badawczo-rozwojowej (np. podatku od nieruchomości)
	5. Likwidacja jednostek nieefektywnych ekonomicznie

Źródło: opracowanie własne na podstawie literatury.

Szczególne zainteresowanie towarzyszy nowym możliwościom finansowania przedsięwzięć innowacyjnych i działalności badawczo-rozwojowej. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. umożliwiła pozyskanie w Banku Gospodarstwa Krajowego preferencyjnego kredytu technologicznego. Może on być przeznaczony na zakup nowej technologii oraz uruchomienie produkcji na podstawie takiej technologii. Realizacja przedsięwzięcia pozwala starać się o umorzenie części kredytu (nawet do 50% jego wartości). Bank Gospodarstwa Krajowego dysponuje na ten cel w roku 2006 kwotą 100 mln złotych.

Polski system podatkowy charakteryzował się brakiem wsparcia rozwiązań proinnowacyjnych. Wskaźnik hojności podatkowej osiągnął w roku 2003 poziom 1,3699, co oznaczało, że od każdej złotówki przeznaczonej na prace badawczo-rozwojowe trzeba było odprowadzić 37 gr podatków. W krajach dawnej Unii Europejskiej wskaźnik ten kształtował się na poziomie 0,557 i 0,665 dla Włoch, Hiszpanii, Holandii i Portugalii oraz 0,875 i 0,894 dla Wielkiej Brytanii, Austrii czy Danii. Oznaczało to zwolnienia podatkowe od 44 do 11% dla działalności ba-

dawczo-rozwojowej. Wspomniana już ustawa z 2005 r. poprawiła nieco sytuację, pozwalając wliczać w koszty nakłady na działalność badawczo-rozwojową, bez względu na wyniki pracy, oraz odliczyć od podstawy opodatkowania od 30 do 50% wydatków na zakup nowej technologii.

Ogólna ocena dotychczasowego systemu wspierania innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce polskiej nie może być pozytywna. Ze strony państwa nie ma wystarczająco skutecznych rozwiązań, aby podnieść niedostateczny obecnie poziom innowacyjności tych podmiotów. Krajowa polityka naukowa i techniczna jest wadliwie skonstruowana i realizowana, a w kręgach władzy ustawodawczej i wykonawczej brakuje dostatecznej wiedzy co do znaczenia postępu naukowo-technicznego i nakładów na działalność badawczą i rozwojową w procesach współczesnego rozwoju ekonomicznego i społecznego.

W świetle dotychczasowych badań innowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw nie przekłada się bezpośrednio na wzrost gospodarczy. Można jednak zidentyfikować liczne zależności pośrednie związane z tworzeniem nowych miejsc pracy, wzrostem wydajności pracy, podtrzymywaniem konkurencyjności, tworzeniem sieci współpracy czy z internacjonalizacją działalności.

Literatura

- Becla A. i in., *Elementy makroekonomii*, Wydawnictwo I-bis, Wrocław 2002.
- Dominiak P., *Sektor MSP we współczesnej gospodarce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- European Innovation Scoreboard*, 2004.
- Facing the Challenge. The Lisbon Strategy for Growth and Employment*, report from the High Level Group chaired by Wim Kok, listopad 2004.
- Fiedor B., *Neoklasyczna teoria postępu technicznego. Próba systematyzacji i krytycznej analizy*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 345, AE, Wrocław 1986.
- Jak żyć w Unii Europejskiej. Poradnik dla Polaków*, red. S. Czaja, A. Zielińska, Wydawnictwo FEE, Wałbrzych 2004.
- Mikosik S., *Teoria rozwoju gospodarczego Josepha A. Schumpetera*, PWN, Warszawa 1993.
- Przewodnik po małej i średniej przedsiębiorczości. Przypadek Polski i Ukrainy*, red. S. Czaja, Wydawnictwo SIPH, Świdnica 2003.
- Putiwnik po małych ta serednich pidpriemstwach (prikład Polshi ta Ukraini), red. S. Czaja, Niżin 2003.
- Raport „Nauka i technika 2004”, GUS, Warszawa 2004.
- Strategia Lizbońska a konkurencyjność gospodarki*, Wydawnictwo Fachowe CeDeWu.PL, Warszawa 2005.
- Unia Europejska. Faktyczne i potencjalne członkostwo. Doświadczenia Polski i Ukrainy*, Wydawnictwo FRzRSL „Mała Ojczyzna”, Jelenia Góra 2006.
- www.oecd.org.

BASIC PROBLEMS OF THE DEVELOPING OF THE INNOVATION IN SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN POLAND AT THE TURN OF THE XX AND XXI CENTURIES

Summary

The article presents some problems of developing small and medium enterprises sector in the Polish economy. Especially, the authors discuss problems of innovatory small and medium enterprises in the comparison to other EU countries, with the use of the Summary Innovation Index.

Stanisław Czaja – dr hab., prof. AE w Katedrze Ekonomii Ekologicznej Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.

Agnieszka Becla – dr, adiunkt w Katedrze Ekonomii Ekologicznej Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.